
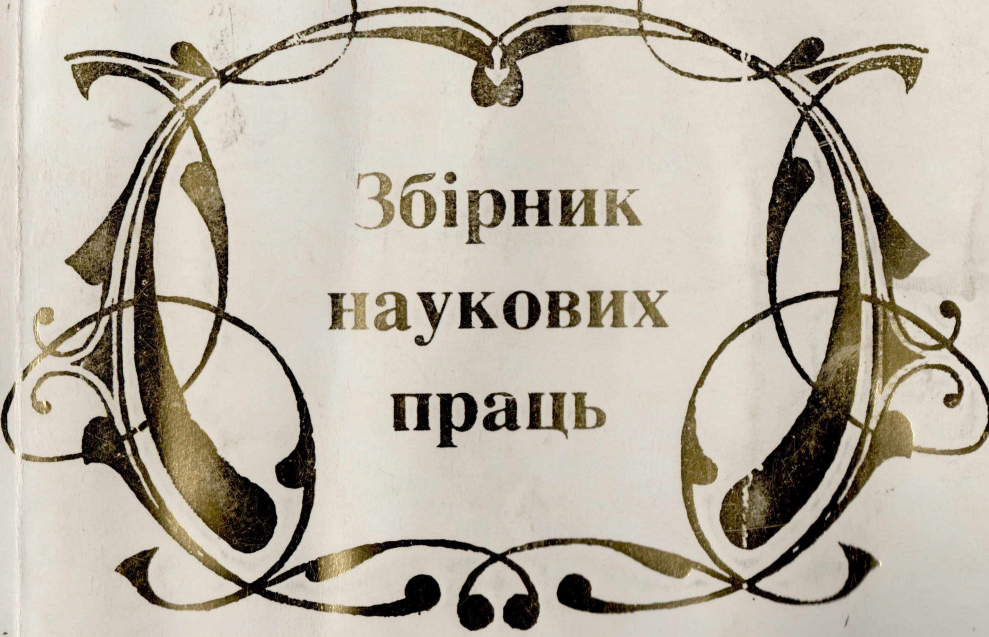

34.091.39(082)

0-45

**Особисто орієнтоване
навчання і виховання
учнівської та студентської
молоді**

**Збірник
наукових
праць**

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧНЯМ З ПРИРОДНО УПОВІЛЬНЕНИМ ТЕМПОМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ ЇХ САМОВИЗНАЧЕННЯ

*Яковлева В.А.
м. Кривий Ріг*

Прагнення до самовизначення, самореалізації, самоствердження - одна, з найважливіших потреб людини, умова її інтелектуального розвитку. Ця потреба є однією з найважливіших складових активності людини і, багато в чому, визначає її поведінку. Розвиток особистості тісно пов'язаний з бажанням виділити себе із зовнішнього загалу. Уявлення про себе, про своє "Я" породжує думку про можливість реалізації власних можливостей.

Психологи, які досліджували проблеми психології самоактивності учнів у виховному процесі (М.І.Боришевський, С.Т.Музичук, В.В.Антоненко, Л.І.Пилипенко та інші) відмічають, що самовизначення і є одним з найважливіших завдань становлення особистості. Зокрема Л.І.Пилипенко стверджує, що "самовизначення є вибором особистого шляху формування своїх взаємин із суспільством. Людина перетворює наявну ситуацію ідеальним чи реальним способом, створюючи можливості вибору, альтернативи тієї чи іншої поведінки" [5,с.87].

У ситуаціях самовизначення вихованці поставлені перед необхідністю висловлювати власні думки, вміти оцінювати стан навколишнього середовища. Школярі мають можливість реалізувати себе в практичній діяльності, у спілкуванні. І саме в таких умовах вони стають суб'єктом свого життя. Поступово учні усвідомлюють сутність процесу самовизначення, планують свій життєвий шлях, стають господарями власної життєдіяльності, починають творити себе самих, свій внутрішній світ, стають спроможними до самовиховання.

Необхідно зазначити, що потреба учнів у самовизначенні є характерною ознакою підліткового розвитку особистості. Є.Д.Божович, досліджуючи психічний розвиток підлітків

також відмічає, що саме на цьому етапі розвитку у школярів народжується рефлекс "усвідомлення себе як особистості, яка має саме їй притаманні якості" [1,с.48-49]. Таке новоутворення, вважає вчений, породжує у школярів цього віку специфічні для них потреби: у самостверженні та само-реалізації. Підлітки намагаються розвивати такі якості особистості, які вони вважають для себе цінними і які потім знаходять відбиття у їхній поведінці.

На його погляд, труднощі у здійсненні названих потреб обумовлюються "кризисним характером підліткового віку" вихованців. Відомо, що цьому віку притаманні певні суперечності, а саме між:

- прагненням довести свою самостійність і невпевненістю у собі;

- тягою до колективу однолітків і потреба бути на одинці;

- різкістю у спілкуванні (навіть грубістю) і сором'язливістю, ранимістю тощо [1,с.48].

Процес усвідомлення власних рис характеру, своїх здібностей, розумінням мотивацій своїх вчинків супроводжується спробою порівняти себе з іншими. Це, в свою чергу, породжує прагнення знайти певний життєвий ідеал і бути схожим на нього. Спроби учнів аналізувати власні інтелектуальні можливості супроводжуються різними самооцінками: то сумнівами у собі, то появою самовпевненості. Невпевненість досить часто призводить до розв'язності, порушення дисципліни, що пояснюється бажанням показати свою незалежність, яке досить часто має асоціальне спрямування.

Самовизначення вихованців успішно здійснюється в процесі спілкування, у ході різних видів діяльності.

Одним з найбільш розповсюджених видів діяльності залишається навчальна робота на уроках та в позаурочний час, тому саме в пізнавальній діяльності учні з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку потребують педагогічної допомоги.

Мета цієї допомоги - сприяти розвитку більш динамічних пізнавальних здібностей, завдяки яким учні починають інтенсивно оволодівати знаннями та умінням.

Оскільки в працях вітчизняних дослідників ми майже не зустрічали поняття - "учень з природно уповільненим

темпом інтелектуального розвитку", то вважали за доцільне звернутися до праць педагогів і психологів, які розкривають проблеми корекційної роботи з "важкими" дітьми або з тими, кого учені, і практики відносили до групи дітей з "так званою" тимчасовою затримкою психічного розвитку.

Так, Л.І.Зініна зі своїми колегами дотримується думки, що базується на певному досвіді організації навчання школярів: "... доцільно впроваджувати ідею створення корекційної школи, яка б працювала за цілісною системою паралельно з загальноосвітньою школою, давала таку б саму освіту" [3, с.42].

Але вона вважає, що цей процес має бути індивідуалізований, гуманістичний. Такі учні не повинні відчувати себе школярами "другого сорту", а навпаки, вони мають усвідомлювати необхідність освіти і самоосвіти, повинні визначати мету власного життя.

Проте, порівнюючи учнів з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку з учнями, які були віднесені до групи дітей з тимчасовою затримкою психічного розвитку, ми звернули увагу, що перші з них досить свідомо вміють розкрити мету свого життя, а друга група учнів відчуває труднощі в усвідомленні власної життєвої мети. Вважаємо, що такий висновок можна повною мірою віднести до учнів з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку.

Активний пошук інноваційних педагогічних технологій навчання і виховання, участь в експерименті по впровадженню особистісно-зорієнтованого підходу до учнів, вивчення праць видатних педагогів і психологів дають нам право на висновок: корекційна робота є необхідною складовою частиною загального процесу навчання й виховання учнів із природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку.

"Це підготовка учнів до самостійної життєтворчості" - вважає Л.І. Зініна [3, с.43].

Розкриваючи шляхи розв'язання проблем життєтворчості, дослідники (В.І.Васильцова, В.М.Доній, І.Г.Єрмаков, В.О.Жога, Г.М.Несен, В.В.Нечипоренко та інші) вважають, що головним критерієм ефективності корекційно-педагогічної допомоги учням постає висока "ресурсозабезпеченість" школярів щодо свідомої побудови власного життя.

Серед показників, за якими відстежується ця забезпеченість, В.В.Нечипоренко виділяє такі:

-здатність вихованців до свідомого визначення напрямків свого розвитку;

-міра відповідальності, ставлення особистості до життя, здатність її до самоорганізації життєвого процесу і власного розвитку;

-вміння будувати життя за своїм власним проектом;

-культура життя учня (міра його гуманізму, вихованості, відповідність стилю життя загальнолюдським цінностям і нормам);

-набуття необхідного соціального досвіду, оволодіння засобами спілкування;

-набуття навичок саморегулювання почуттів, спроможність долати труднощі, уміння розв'язувати повсякденні проблеми, справлятися з внутрішніми душевними кризами, долати психологічну депресію, здатність оптимістично сприймати життя [2,с.90].

Педагогічна корекція є однією з найважливіших складових реабілітаційного процесу. У той час, коли медична корекція спрямована на усунення хвороби, або компенсацію її проявів; психологічна - на зняття стресів, неврозів, підвищення самооцінки; педагогічна корекція спрямована на усунення прогалин у знаннях, уміннях і навичках, виправлення асоціальної поведінки, підвищення рівня адаптованості учнів шкіл-інтернатів до існуючих життєвих умов і соціального оточення.

Однак, як зазначає С.М.Новицький, буде принципово неправильним під терміном "корекція" розуміти виправлення учня. "Будь-яка людина в основі своїй є прекрасною, і тому можна говорити лише про виправлення не особистості як такої, а про виправлення окремих якісних і кількісних характеристик цієї особистості. Необхідність такої дії, повинна усвідомлюватись школярем якомога повніше" [4,с.44].

Поняття корекції дуже тісно пов'язане з поняттям норми. Нормативними мають бути такі якості особистості, які дозволяють учню: по-перше, адекватно сприймати себе та оточуючий світ, співвідносити себе з навколишньою дійсністю; по-друге, власно гнучко реагувати на зміни у своєму фізіологічному, психологічному стані та у соціальному оточенні; по-третє, вдосконалюватись, всебічно розвиватись, підвищувати рівень організації своєї досконалості.

До таких якостей, вважають дослідники, можна віднести здатність до рефлексії, творчості, самовизначення, самоактуалізації, самореалізації, саморозвитку (в особистому і загальнолюдському).

Одним із прийомів педагогічної допомоги учням з природно уповільненим темпом інтелектуального розвитку є те, що педагог має знати конкретні проблеми кожного учня. Здійснюючи різні заходи виховної роботи, вихователь повинен враховувати проблеми учня (про які він знає) і перебувати у тісних міжособистих стосунках, як з окремим учнем, так і з усіма учнями, з якими він спілкується.

Досить важливо, щоб педагог (учитель, вихователь) володів соціально педагогічними діагностиками і міг виявляти рівень сформованості духовних якостей особистості. Тому необхідно звертати увагу на поведінку вихованця, рівень його соціальної адаптованості і вчинки, бо саме через них вихователь може визначити відповідність норм поведінки учня існуючим у суспільстві соціальним цінностям.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Божович Е.Д. Практико-ориентированная диагностика учения: проблемы и перспективы //Педагогика. - 1997. - № 2. - С. 39-42.
- 2.Життєві кризи особистості: Наук. метод, посіб. у 2-х ч. /За ред. В.М.Доній. - К.: ІЗМН. - 1998. - Ч.2. - 565с.
- 3.Зініна Л.І. Корекційні класи як організаційна форма педагогічної реабілітації // Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття: Наук.-метод. зб. у 2-х ч.: Ред. Рада: В.М.Доній, Г.М.Несен, І.Г.Єрмаков та ін. - К.:ІЗМН, 1998.-Ч.1.-С.40-43
- 4.Новицький С.М. Педагогічна корекція як важлива складова реабілітаційної педагогіки /Реабілітаційна педагогіка на рубежі ХХІ століття: Наук. метод, зб. у 2-х частинах: /Ред. рада: В.М.Доній, Г.М.Несен, І.Г.Єрмаков та ін. - К.: ІЗМН, 1998. - Ч.2. - С. 44-47.
- 5.Психологія самоактивності учнів у виховному процесі: Навч.-метод. посібник /М.Й.Боришевський, С.Т.Музичук, В.В.Антоненко та ін.: ІЗМН: Ін-т психології ім. П.С.Костюка. - К.; 1999.-190 с.